

DOSSIER DE PREMSA

La línia de costa

EXPOSICIÓ

La línia de costa de Barcelona

Del 17 de desembre del 2020 al 13 de juny de 2021

Exposició temporal

Sales 18 i 19

CASTELL DE MONTJUÏC

Presentació

El Castell de Montjuïc presenta l'exposició «La línia de costa de Barcelona» que, a través d'una experiència interactiva, explica l'evolució del litoral barceloní a partir de la relació dels humans amb el mar.

La mostra, situada a les sales 18 i 19 del Castell de Montjuïc, es divideix en quatre àmbits al llarg dels quals el visitant viatja a espais temporals diferents i descobreix on es trobava la línia de costa en cada període històric i com els habitants de la zona interactuaven amb el mar.

«La línia de costa de Barcelona» és una exposició amb un alt component experiencial, que utilitza diferents llenguatges, tecnologies i formats visuals, sonors, audiovisuals i lluminosos per explicar i escenificar el contingut. Està pensada per ser experimentada amb tecnologia touchless, mitjançant un sistema d'interactivitat situat al terra present al llarg de tot el recorregut, de manera que el visitant activa els diversos continguts sense entrar en contacte amb cap dels elements de la mostra, respectant així la normativa establerta en contra de la Covid-19.

En cada parada del recorregut, la relació entre els humans i el mar es visualitza mitjançant una línia de llum que representa la línia de costa. La posició del visitant respecte aquesta línia indica la relació que els habitants d'aquell període tenien amb el mar. En un primer moment la línia era un límit; amb el temps es va convertir en una porta oberta al món, fins a l'actualitat on la costa està feta a mida dels interessos humans.

El primer àmbit introdueix el concepte de línia de costa a partir d'un text dinàmic que discorre en panells de text lluminosos acompanyats d'un joc de llums, sincronitzat amb un paisatge sonor que recorda al mar.

Tot seguit, el visitant avança cap al següent àmbit per descobrir com la geografia de la plana de Barcelona i, en especial la zona de la costa, ha evolucionat al llarg dels anys. S'explica a través d'una narració i d'una projecció que va dibuixant sobre la plana de Barcelona l'evolució de la línia de costa.

A la segona sala, el visitant s'endinsa a la línia de la costa com a porta d'entrada i sortida. Una cortina separa l'espai en dos per representar aquesta permeabilitat entre la terra i el mar. Una combinació de pantalles és l'encarregada d'explicar com evoluciona la costa en una ciutat on la rellevància del port té un impacte directe en el desenvolupament de la ciutat.

Braun, Georg - Hoefnagel, Joris . 1572

A la part final del recorregut, mitjançant un seguit de fotografies presentades sobre una estructura que recorda els espigons, es mostra la transformació més recent del litoral, motivada pels interessos i les necessitats dels humans envers la costa. Es presenta tal com es coneix en l'actualitat, amb exemples d'emplaçaments com la Platja de la Barceloneta, el recinte del Fòrum, el Port Olímpic, el Port de Barcelona o l'Aeroport Josep Tarradellas Barcelona – el Prat, entre d'altres.

A partir d'un recorregut històric per la transformació de la línia de costa de Barcelona, la mostra deixa espai per a la reflexió davant d'una nova etapa que s'obre marcada per l'escalfament global i els reptes que genera en l'àmbit de la sostenibilitat.

Recorregut històric a través de la línia de costa de Barcelona

La línia de costa de Barcelona ha anat canviant al llarg dels anys, de la mateixa manera que ho ha fet la relació de les persones amb el litoral. L'exposició «La línia de costa de Barcelona» recorre aquesta evolució des de la seva formació fins a l'etapa actual, marcada per la construcció i l'adaptació als interessos dels humans. Ens trobem a l'inici d'una nova fase marcada per l'escalfament global i les conseqüències que pot tenir a les zones de costa.

La formació de la línia de costa

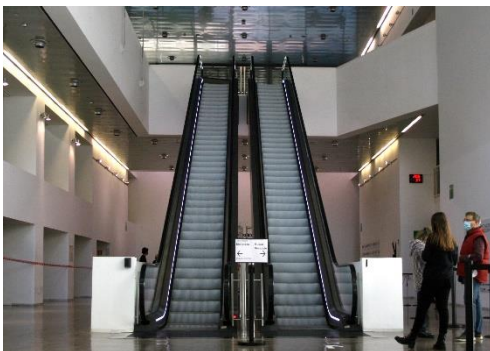
A conseqüència de la darrera glaciació, el nivell del mar Mediterrani era diverses desenes de metres inferior a l'actual, entre 40 i 50 metres per sota, i la línia de la costa es trobava enretirada mar endins, en comparació amb la seva posició en l'actualitat.

El final d'aquest període, però, va comportar un ràpid augment del nivell del mar situant-lo a uns nivells similars als actuals, donant inici a un període d'estabilitat que ha arribat fins a dia d'avui.

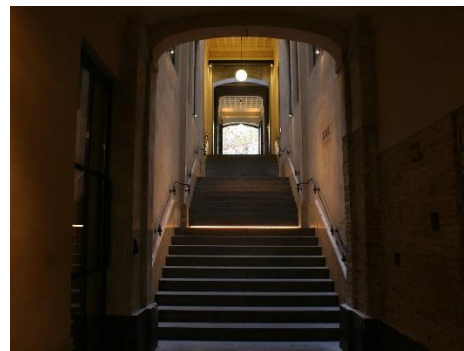
La costa com a límit

Com a resultat del procés de desgel, el nivell del mar va arribar al seu màxim causant una disminució de la plana de Barcelona i estabilitzant-se en els sectors propers al conegut com a graó barceloní, un desnivell de terreny causat per un procés erosiu anterior i que encara és perceptible en el relleu actual de la ciutat.

A partir d'aquest moment, el graó barceloní va esdevenir el límit entre la zona més elevada de la ciutat, coneguda com a plataforma pleistocena, i la zona baixa, una àrea estretament vinculada a les dinàmiques marines i a les del riu Besòs, on es trobaven les platges.

Disseny Hub Barcelona

Passatge de les Manufactures

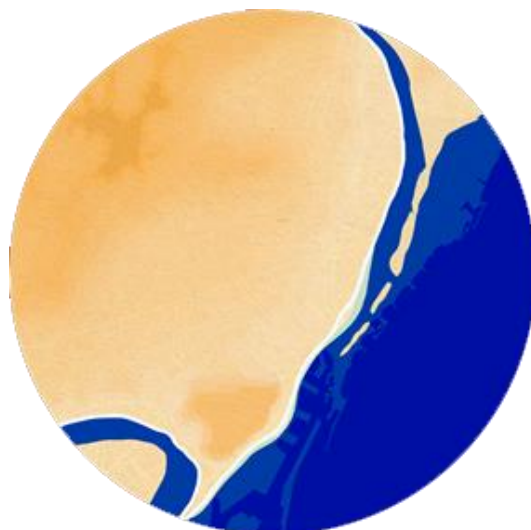
La pujada del nivell del mar va situar la muntanya de Montjuïc a peu de la costa, i la plana de Barcelona va quedar travessada per un seguit de rieres i torrents que s'encarregaven del drenatge de la serra de Collserola. Aquestes rieres abastaven la plana d'aigua dolça i, en arribar a la zona costanera, alimentaven llacunes com la zona d'aiguamolls del Cagalell al vessant nord de Montjuïc.

En aquest període d'estabilització es van produir les primeres ocupacions humanes properes al litoral barceloní. Els primers assentaments es documenten a peu de platja, al voltant dels aiguamolls. De la recol·lecció i el nomadisme van passar, progressivament, a l'agricultura i a la ramaderia.

Les restes més antigues trobades a la zona costanera de la plana, procedents d'aquest període d'estabilitat, mostren una relació de les persones amb el litoral que no inclou l'explotació dels seus recursos costaners i marins com a recursos alimentaris.

Els torrents i les rieres i, sobretot, els rius Besòs i Llobregat van esdevenir importants agents en la transformació de la costa barcelonina. Els corrents marins i els sediments que arribaven a la desembocadura van propiciar l'aparició de maresmes i barres sorrenques, així com la formació de deltes, els quals es van anar desenvolupant i van donar lloc a les primeres zones portuàries. Els assentaments van anar creixent i van aparèixer nuclis urbans.

La costa i més enllà

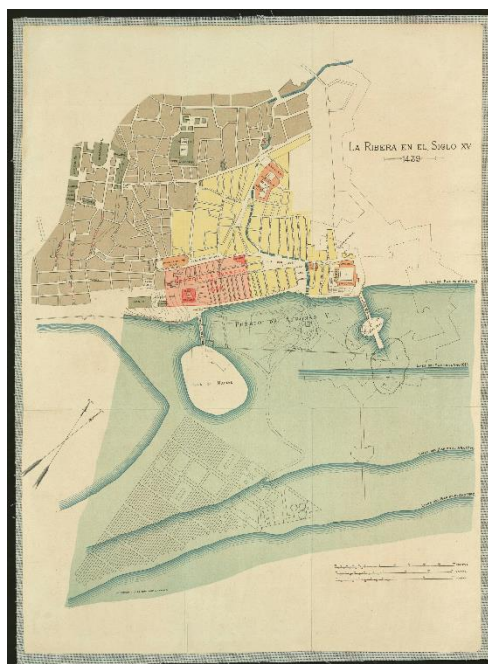
En aquest període d'estabilització de la línia de costa i de creixement de les zones deltaïques del riu Besòs i Llobregat, es va produir el desenvolupament urbà de les comunitats assentades a la zona costanera de la plana de Barcelona i van començar a sorgir les primeres zones portuàries vinculades al comerç marítim.

Els nuclis ibers de Montjuïc (Barkeno) aprofitaven el braç del riu Llobregat que passava per la falda de la muntanya com a primer fondejador. Però les dinàmiques marines i del riu van anar transformant el delta del Llobregat, fins a deixar inhabilitada l'antiga zona per fondejar al peu de la muntanya.

La progressiva expansió del delta del riu Besòs va generar zones per fondejar protegides de l'onatge. Al segle I aC., els romans van fundar la Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino, a l'altre vessant de la muntanya de Montjuïc on es va establir el nou port. En aquest context, la zona portuària de Bàrcino va esdevenir un centre comercial amb la resta de les colònies romanes i es va iniciar l'explotació dels recursos marins, des de la pesca, salaons i el conreu d'ostres, entre d'altres.

Al llarg dels segles, la façana marítima de la ciutat es va anar reconfigurant a través de la seva relació amb el mar. La Barcelona medieval va ser una urbs pròspera gràcies a la intensa activitat naval i comercial.

La necessitat d'establir un port segur va impulsar la construcció d'estructures i molls per retenir l'acumulació de sediments del Besòs. Com a conseqüència es va formar la plana de la Barceloneta que es va començar a edificar el s. XVIII.

Una costa feta a mida

A partir d'aquest moment i fins a l'actualitat, la línia de la costa esdevé un recurs al servei de les persones destinat a activitats com el transport, el comerç, la navegació, la pesca, la indústria o la distribució de mercaderies; l'oci, el turisme o l'esport; els subministraments, la generació i la distribució d'electricitat o la depuració d'aigua, així com l'habitatge, les activitats laborals, la sanitat o l'educació, entre moltes d'altres, i amb infraestructures que ocupen el litoral al llarg de la seva extensió.

Destaquen, entre altres emplaçaments el Port de Barcelona, que s'estén des de la Barceloneta fins al riu Llobregat, l'ampliació del qual ha causat la desviació de la desembocadura del riu cap al sud; el Port Olímpic i la Vila Olímpica, barri de nova planta construït per albergar els esportistes participants als Jocs Olímpics del 1992, i els més de 4 km de platges artificials destinades al bany i gaudi dels visitants i ciutadans de la ciutat.

Vista aèria del Port de Barceloneta

Vista aèria de la Barceloneta

Santiago Riera, comissari de l'exposició

Santiago Riera Mora, comissari de la mostra «La línia de costa de Barcelona», és llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona i doctorat a la mateixa universitat amb una tesi doctoral sobre el canvi paisatgístic a la plana barcelonina. Va realitzar estades pre i postdoctoral i laborals a la Università La Sapienza de Roma, Université de Louvain-la-Neuve, Universidad Complutense de Madrid i Jardim Botânico de Lisboa.

Actualment, és catedràtic de Prehistòria de la Universitat de Barcelona, membre del Departament d'Història i Arqueologia de la UB i investigador del SERP (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques), i ha estat també el coordinador del màster d'Estudis Avançats en Arqueologia de la UB. Riera és expert en palinologia, història de la vegetació i del paisatge i membre del Consell Directiu de la Asociación de Palinólogos en Lengua Española (APLE).

Santiago Riera ha desenvolupat nombrosos projectes de recerca sobre canvi climàtic i impacte humà durant l'Holocè, en sectors peninsulars interiors (Còrdova, Guadalajara), d'alta muntanya pirinenca (Vall del Madriu, Vall de Núria) i de planes litorals (Pla de Tarragona, Empordà). En els darrers anys, els seus projectes de recerca s'han centrat en els canvis geomorfològics i paleopaistagístics del Pla de Barcelona, a través de la coordinació del projecte PaleoBàrcino, en col·laboració amb el Servei d'Arqueologia de Barcelona. Aquest projecte s'ha centrat en l'evolució del delta del Besòs i la caracterització dels fondejadors històrics de Barcelona. És autor també de nombroses publicacions de caire internacional en revistes i llibres d'alt impacte.

Crèdits

Organitza

Castell de Montjuïc – Direcció de Memòria, Història i Patrimoni – Institut de Cultura de Barcelona

Comissari

Santiago Riera

Idea original, continguts i coordinació tècnica

Eurecat – Centre Tecnològic de Catalunya / ALS

Disseny gràfic, museografia i producció

Intervento

Audiovisuals

Hoi Poi Produccions

Greysound

Instal·lació tècnica

Tecnoradio

Adaptacions, revisions i traduccions de textos:

Carolina Albors

Eulàlia Salvat

Transword

Documentació:

Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona

Biblioteca Digital Hispànica

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Port de Barcelona

Servei de Col·leccions-MUHBA

Servei d'Arqueologia de Barcelona-ICUB

Agraïments:

Ramon Julià, Encarna Cobo, Carme Miró, Núria Miró

Informació de l'exposició:

La línia de costa de Barcelona

Del 17 de desembre de 2020 al 13 de juny de 2021

Horaris

Obert de dilluns a diumenge de 10 a 18h fins el 28 de febrer i fins les 20h des de l'1 de març
Tancament de taquilles a les 17:30h fins el 28 de febrer i a les 19.30h des de l'1 de març

Preu d'accés al recinte

Entrada general: 5 €

Entrada reduïda: 3 €

Entrada gratuïta

Els diumenges a partir de les 15 h
El primer diumenge de mes (tot el dia)

Castell de Montjuïc

Carretera de Montjuïc, 66

www.barcelona.cat/castelldemontjuic

Tel.: 932 564 440

castell@bcn.cat

Com arribar-hi

Bus: línia 150

Telefèric